

Pedagoške iskrice iz Irske

Tatjana Ažman

Šola za ravnatelje

Nives Cek

Osnovna šola Komen

V zadnjih dveh letih smo v Šoli za ravnatelje okrepili mednarodno sodelovanje z vidika mobilnosti ravnateljev. Zahvala za usposabljanje na Irskem gre Cmepiusu in še posebej Mihaeli Zavašnik, Lei Avguštin ter Valerie Lewis, ker so dogodek organizirale in izvedle.

Tik pred jesenskimi počitnicami 2018 nas je v okviru projekta ERASMUS+ (Mobilnost ravnateljev 1) štirinajst ravnateljic iz slovenskih vrtcev, osnovnih in srednjih šol s spremljevalko iz Šole za ravnatelje obiskalo Irsko. Obisk je bil namenjen spoznavanju značilnosti njihovega izobraževalnega sistema. Ogledali smo si različne javne zavode s področja izobraževanja, dve šoli in vrtec.

Irska je ena najlepših držav na svetu, s prijaznimi prebivalci in enim najboljših izobraževalnih sistemov. Država je znana kot zeleni otok z ogromnimi travnatimi površinami. Ima bogato zgodovino in temu primerno raznoliko kulturo. Na otoku živi nekaj več kot 4.700.000 prebivalcev, od tega v glavnem mestu Dublin več kot 1.100.000. Nacionalni jezik je irščina, vendar prevladuje angleščina, kar se kaže tudi v njihovem javnem življenju. Večina javnih storitev in publikacij je dostopnih v angleščini.

Irski šolski sistem

Irska namenja približno 7 odstotkov bruto družbenega proizvoda za izobraževanje (Slovenija slabih 5). Šolski sistem na Irskem je podoben tistemu v Angliji. Krščanstvo je prevladujoča vera, Katoliška cerkev pa močno zaznamuje irski šolski sistem, saj ima pod svojim okriljem kar 90 odstotkov od 3246 osnovnih šol. Pomembno vlogo pri odločanju (tudi o imenovanju ravnatelja) ima cerkveni dostojanstvenik. Zanimivo je, da se v te šole šele letos lahko vpisujejo tudi učenci, ki nimajo opravljenih katoliških obredov. Izziv na tej stopnji so majhne osnovne šole, ki imajo lahko tudi samo enega učitelja in nekaj učencev. Vlada želi male šole združiti z večjimi, a ji občine nasprotujejo. Na enega strokovnega

delavca pride petnajst učencev. Na vseh stopnjah šolanja poteka izobraževanje v irščini in angleščini. Pri tem se srečujejo z dvema izzivoma: irščina je zahteven jezik, zato ga večina učencev obvlada šele po več letih, še posebej je to problematično za priseljence ali Nove Irce, kot jih imenujejo, poleg tega učiteljev irščine ni dovolj, da bi pokrili vse potrebe šol.

Otroci lahko vstopajo v organizirano varstvo pri treh ali štirih letih in se vključijo v vrtec (*pre primary school*). Na Irskem je tako okoli 40 odstotkov štiriletnikov in približno 95 odstotkov petletnikov že vključenih v šolo. Štiri- in petletnim učencem je namenjen kurikulum za vrtec ali kurikulum AISTEAR (po izbiri učitelja), katerega namen je pomagati vsakemu otroku, da se razvija kot kompetenten in samozavesten učenec. Varstvo in vzgoja v zgodnjem otroštvu se posvečata štirim področjem:

- dobremu počutju,
- identiteti in pripadnosti,
- raziskovanju in razmišljanju,
- komuniciranju.

Tako zelo dobro povezujejo varstvo in izobraževanje v zgodnjih letih in zagotavljajo uresničitev otrokove pravice do varnega, stimulativnega, negovalnega in igralnega okolja.

Otroci postanejo šoloobvezni s šestim letom, ko vstopijo v vrtec. Ta zajema otroke od četrtega ali petega pa do dvanajstega ali trinajstega leta starosti. Sekundarno izobraževanje (*post primary education*) se deli na t. i. nižji – *junior* (12–15-letni učenci) in višji ciklus – *senior cycle* (15–18-letni učenci). V nižjem ciklu imajo učenci navadno od devet do enajst predmetov. Pouk poteka v angleščini in irščini, predmeti pa so angleščina, irščina, matematika, umetnost, glasba, šport, drama, humanistika in naravoslovje. Na koncu osnovne šole je nacionalni izpit (*junior certificate*), ki je za učence, nevajene ocen, zelo stresen.

Višji ciklus se začne s t. i. prehodnim letom (*transition year*), ki je namenjeno premostitvi razlik med splošnim predmetnikom nižjega cikla in ožje izbranim predmetnikom, ki ga imajo učenci zadnji dve leti, ko se zelo intenzivno pripravljajo na zaključni izpit, ki je pogoj za vpis na univerzo. Iz obveznega sistema lahko izstopijo s sedemnajstim letom, dejansko pa traja obvezno šolanje od šestega do osemnajstega leta starosti.

Šolsko leto traja od zadnjega tedna avgusta do zadnjega tedna maja in je razdeljeno na tri trimestre:

- jesenski (avgust–december),
- spomladanski (januar–marec),
- poletni (april–maj).

Med šolskim letom imajo učenci dvotedenske božične in veliko-nočne počitnice, poletne počitnice pa trajajo od junija do avgusta. Šolski dan se začne med 8.30 in 9.00 ter traja do 15.30.

Obisk izobraževalnih ustanov

Naš prvi delovni obisk je potekal v Naasu, mestecu, ki leži okoli 50 kilometrov jugozahodno od Dublina. Obiskali smo leta 2013 ustanovljeni zavod ETBI (*Education and training boards Ireland*), ki je odgovoren za vzpostavljanje in upravljanje šol na različnih ravneh, tudi izobraževalnih centrov za učenje odraslih. Predstavili so nam delovanje Šole za ravnatelje, ki so jo ustanovili leta 2015. Tri predavateljice sooblikujejo programe za 3300 ravnateljev osnovnih in 700 ravnateljev srednjih šol, vrtci pa so večinoma zasebni, zato so zunaj njihovega sistema. Ravnatelji imajo trajen mandat. V osnovnih šolah kar 60 odstotkov ravnateljev tudi poučuje, ker so šole tako majhne. Leta 2016 so v tej ustanovi oblikovali standarde vodenja.

Izvajajo tri programe:

- **Mentorstvo.** Letno potrebujejo od 200 do 300 mentorjev za oš in 150 za sš. Mentorstvo je dveletno, prvo leto poteka ena na ena, srečanja so enkrat mesečno po dve uri, praviloma v živo, dvakrat na mesec pa zaradi oddaljenosti obeh ravnateljev po telefonu ali skypu. Drugo leto se skupine ravnateljev oblikujejo po regijah, v vsaki je pet ali šest oseb, srečajo se tri- do štirikrat letno. Mentorstvo je prostovoljno. Pogoji za mentorja je pet let prakse. Mentorji se prvo leto usposabljujejo štiri dneve, nato vsako leto še tri dni. Srečujejo se v skupinah po osem, eden je organizator. Ravnatelji začetniki imajo uvodni seminar o pomenu mentorstva (pričakovanja, proces, pravila srečevanj, zaupnost). Kulturo mentorstva šele razvijajo, saj so na tako vrsto pomoči v preteklosti gledali slabšalno. Izziv je najti mentorje, oblikovati prave pare, problem so razdalje; število potreb je težko usklajevati s številom mentorjev, ker nihče v državi ne vodi statistike o potrebah po mentorjih. V šolskem letu 2018/2019 so vzpostavili 320 parov.
- **Coaching** za ravnatelje so uvedli leta 2017. Ravnatelji imajo na voljo 40 *coachev* iz organizacij zunaj šolstva. V tem šol-

skem letu je v proces *coachinga* vključenih 152 ravnateljev (okoli 10 odstotkov), doslej pa jih je to možnost izkoristilo 472. Stroške krije Ministrstvo za šolstvo (*Department of Education and Skills*). Vsebina srečanj je zaupna. Na prvem preveritvi »kemijo« med *coachem* in ravnateljem, sledi še sedem srečanj. Najpogostejše teme *coachinga* so: ravnovesje med delom in drugimi ravnateljevimi vlogami, vodenje ljudi in uravnavanje časa, sledijo učenje in poučevanje in ohranjanje motivacije za delo (nova energija). Vsak ravnatelj, ki je v stiski, se lahko za pomoč obrne na psihologa, in sicer lahko to stori kadar koli, ne glede na uro dneva ali dan v tednu. Novost s strani države je zavarovanje ravnatelja za odvetniške storitve za 150.000 evrov v primeru, da ga tožijo sodelavec ali starši.

- Predavanja/posveti za ravnatelje.

Poleg tega pripravljajo model profesionalnega učenja za vodenje.

V Maynoothu smo obiskali sedež Učiteljske zbornice (*Teaching Council*), ki je bila ustanovljena leta 2006. Njeni prijazni člani so nam predstavili področja delovanja. Posebno pozornost je pritegnilo dejstvo, da morajo biti vsi irski učitelji člani tega združenja. Na Irskem imajo zgledno urejen sistem usposabljanja učiteljev. Izobražujejo se štiri leta za delo v osnovni šoli (*primary school*) oziroma nadaljnje peto leto, ki ga opravijo ob delu navadno v dveh letih, za poučevanje na srednji šoli (*post primary education, junior cycle*), za učence od 6. do 9. razreda. Učiteljska zbornica zagotavlja učiteljem začetnikom in njihovim mentorjem močno podporo.

V javni osnovni šoli Pipers Hill Naas Community National School so nas zelo prijazno sprejeli. Ogledali smo si prostore in se pogovorili z ravnateljem. Vse učilnice so imele odprta vrata, na stenah so bili izdelki učencev. Učenje je bilo izkušensko in življenjsko naravnano.

V tej šoli so učenci obeh spolov, kar v javnih šolah šele v zadnjem času postaja običajna praksa, saj so bile šole prej (in so še) ločene po spolu. Učenci nosijo uniforme. Preverjanje in ocenjevanje znanja je formativno, ob koncu šolskega leta dobijo učenci individualizirano opisno oceno.

Nekaj ravnateljic je obiskalo bližnji vrtec, ki je zelo drugačen od naših. Javnih vrtcev je na Irskem malo, zasebno varstvo pa lahko stane tudi 1000 evrov na mesec. Mati ima šest mesecev porodniškega dopusta, nato pa se vsaka družina znajde po svoje. Predšol-

sko varstvo je včasih potekalo pod okriljem zdravstvenega sektorja, danes pa ni več tako. Potrebe družin narekujejo spremembe in na univerzi že izobražujejo vzgojiteljice, njihov Zavod za šolstvo pa je pripravil kurikulum za vrtce.

Iz Naasa smo odpotovale v Dublin in tam obiskale organizacijo WorldWise Global Schools, ki vabi šole k prijavam projektov, katerih del so vsebine globalnega učenja. Šola lahko kandidira za projekt in v podporo za izvedbo ciljev prejme do 2000 evrov, mreža šol pa do 8000 evrov. Ministrstvo za zunanje zadeve šolam za te programe letno nameni 600.000 evrov.

V Nacionalnem svetu za kurikulum in ocenjevanje, oddelek za izobraževanje (*National Council for Curriculum and Assessment, Department of Education*), smo izvedele, da lahko vsak učitelj in ravnatelj v času svoje kariere do pet let dela zunaj šole (lahko na izobraževalnem zavodu, ministrstvu ali si vzame čas zase – sobotno leto), delovno mesto v šoli pa ga počaka. To imenujejo sekundarij. Pogodba jim namreč v tem času miruje, kar s pridom izkoriščajo učitelji, ki se zdaj množično zaposlujejo v Dubaju in se nato finančno okrepljeni vračajo domov. Običajno si tako prislužijo sredstva za lastno nepremičnino, vendar ima to za sam šolski sistem negativne posledice, saj v državi primanjkuje učiteljev zlasti za naravoslovno-matematične predmete.

Učiteljem podporo pri opravljanju poklica zagotavljajo trije sindikati, ravnatelji pa so povezani v dve združenji. Pomembno vlogo ima šolska inšpekcija, deluje pa bolj svetovalno kot normativno. Inšpekcije so navadno nenapovedane, v času napovedanih pa inšpektorji zelo natančno pregledajo delo učiteljev – hospitirajo, opravijo intervjuje z učenci in s starši. Inšpekcijski nadzor je dolgotrajen (traja tri tedne) in mučen. V poročilu javno objavijo rezultate inšpekcijskega nadzora, tudi za posamezne učitelje (sicer brez imen, a z omembo predmeta in šole). Če rezultati niso dobri, nadzor ponovijo.

Na Irskem je 715 srednjih šol, v njih pa poučuje okoli 29.500 učiteljev. V Dublinu smo obiskale Larkin Community College, šolo, na kateri je odstotek otrok iz družin z nizkim ekonomskim statusom velik. Pred šolo je bil ves čas parkiran policijski avtomobil, ker je ta okoliš včasih nevaren. V šoli je okoli 400 učencev in 57 predanih učiteljev, ki s srčnim pristopom pri učencih dosegajo velike uspehe. Veselijo se vsakega napredka, proslavljajo uspehe, slišale pa smo tudi pozitivni jezik nenehnih pohval. V razredih je po 32 učencev. Povabili so nas tudi k pouku, kar je bilo res dragoceno. Prvo uro so imeli učenci tutorstvo in so v dvojicah ali skupinah

pomagali drug drugemu pri učenju. Po dveh urah pouka je sledil desetminutni odmor za malico, ki jo učenci prinesejo od doma. Po nadaljnjih dveh urah pouka je sledil dvajsetminutni odmor za kosilo. Učenci so ga lahko izkoristili zunaj ali v šolski kantini (kjer so imeli na voljo pripravljene sendviče, juho ali riž s karijem – eno od jedi si morajo izbrati vnaprej). Na tej šoli so učenci v času kosila lahko tudi v t. i. tihi sobi, kjer uživajo obrok ob meditativni glasbi. Po kosilu so še dve ali tri ure pouka, razen ob sredah, ko imajo prosto za zunajšolske dejavnosti.

Ob koncu obiska nas je očarala mestna univerza Drumcondra (*Drumcondra City University*) v Dublinu. Ponaša se z več stavbami; najstarejša je stara sto petdeset let, v najnovejši pa domujejo prostrana sodobna knjižnica, predavalnice itd. Pojasnili so nam, kako poteka izobraževanje učiteljev. Dijaki, ki bi radi postali učitelji, morajo na zaključnem izpitu zbrati veliko točk (najboljših 8 odstotkov). Na Dublinski mestni univerzi Drumcondra imajo za 430 mest po 3000 prijav! Status učiteljskega poklica je zelo visok. V sistemu izobraževanja za bodoče učitelje je kar 30 tednov – ali četrtnina – programa namenjenega praksi v šolah: v prvem letniku imajo štiri tedne prakse, v drugem šest, v tretjem osem in v četrtem deset. Pripravnništvo je sistemsko urejeno. Vsak študent za stroške študija prispeva okoli 3000 evrov letno. V Dublinu je najem sobic zelo drag, zato se študentje pogosto na predavanja vsak dan vozijo tudi od daleč. Naj omenimo še težavo, s katero se spopadajo – primanjkuje jim namreč učiteljev irščine, tujih jezikov, naravoslovja, matematike. Eden od razlogov je, da mladi učitelji več zaslužijo v tujini, zato odhajajo na delo tja, na primer v Dubaj. Drugi razlog je, da je v Dublinu težko dobiti učitelje, ker je življenje v mestu dražje, po drugi strani pa jih je prav tako težko privabiti v oddaljene kraje.

Irske posebnosti na področju vzgoje in izobraževanja

Ravnateljji:

- trajen mandat;
- trije programi Šole za ravnatelje – mentorstvo, *coaching*, srečanja;
- veliko majhnih osnovnih šol, učna obveznost ravnateljev.

Učitelji:

- Učiteljski poklic je cenjen in razmeroma dobro plačan.

- Vsi učitelji morajo biti člani učiteljske zbornice.
- Učitelji lahko za dobo petih let izstopijo iz sistema, brez bojazni, da bodo izgubili službo.
- Učiteljeva učna obveznost je 25 ur v osnovni (*primary school*) in 22 v srednji šoli (*post primary*).
- Učitelji velik poudarek namenjajo vseživljenjskemu učenju ter razmišljanju o svojem delu (razmišljajoči praktik).
- Sindikat učiteljev je zelo močan, skrbi pa za njihove pravice in profesionalnost.
- Na Irskem imajo strogo inšpekcijsko službo.

Učenci:

- V šolah, ki smo jih obiskali, učenci nosijo uniforme. Motivacija za učenje z leti šolanja raste, saj je izobrazba na Irskem vrednota in pogoj, da se bodo lahko vpisali na izbrane fakultete in bodo, ko bodo odrasli, opravljali dobro plačana dela.
- V šolskem kurikulumu pri vsebinah vsa leta poudarek namenjaajo razvoju učenčeve odgovornosti do lastnega napredka in dejanj.
- Športne vzgoje imajo manj kot pri nas (dve uri na teden).

Starši:

- Vloga staršev se na Irskem precej razlikuje od tiste pri nas. Šoli zaupajo in se ne vtikajo v učiteljevo delo. Na pogovor o otroku lahko pridejo enkrat do dvakrat letno, sicer jim je vstop v šolo zelo omejen. Pri imenovanju ravnatelja nimajo nobene vloge. Njihova glavna odgovornost se nanaša na skrb za redno in točno prihajanje otrok v šolo, veliko vlogo pa imajo pri odločanju o tem, ali bodo šole na manj poseljenih območjih ohranili ali zaprli.

In še: javnih vrtcev je zelo malo.

■ **Tatjana Ažman** je višja predavateljica v Šoli za ravnatelje.
tatjana.azman@solazaravnatelje.si

Nives Cek je ravnateljica v Osnovni šoli Komen.
nives.cek@guest.arnes.si